

KULTUR

Modusväxling

För att kunna luras effektivt och snedvrida debatten bör du också lära dig den metod som skulle kunna kallas för modusväxling. Det låter sofistikerat och är lite komplicerat att beskriva. Men principen är egentligen enkel. Du presenterar en önskan som ett faktum.

Fusk med retorik 5

Hur man vinner debatter trots att man har fel

Allra enklast och kanske mest effektivt är det när du fifflar med själva grammatiken och byter önskemodus *bör vara*, jag vill att det ska bli, kunde ha varit mot påståendemodus *är*, kommer att bli, har varit.

Det här är greppet för dig som sysslar med religiösa profetior, sociala utopier, ideell ungdomsverksamhet, pedagogiska experiment, produktutveckling och läroplaner.

Prova med: "Kärleken är tålig och mild, den avundas icke, den söker icke sitt." Eller: "Proletariatet kommer att använda sin makt till att gradvis beröva borgerskapet allt kapital och samla alla produktionsmedel under statens kontroll." Eller: "En scout är ren i tanke, ord och gärning." Eller: "Morgondagens skola kommer att vara centrerad kring barnet som samhällsmedborgare." Eller: "Volvos värde varar." Eller: "Det offentliga skolväsendet vilar på demokratisk grund."

Varken aposteln Paulus, Karl Marx, lord Baden-Powell, Freinet, Volvo eller förra skolminister skulle så energiskt basunera

Modusväxling, att blanda samman "bör" med "är", är greppet för alla som sysslar med religiösa profetior, sociala utopier, ideell ungdomsverksamhet, pedagogiska experiment, produktutveckling och läroplaner, skriver Göran Hägg.

ra ut dessa sanningar om de verkligen var övertygade om att förhållandet var det påstådda. Men visst vill vi hålla med om åtminstone det första och sista.

Önsketänkande

Och önsketänkande fungerar även på dem som inte delar din önskan. Även om både du och dina lyssnare vet att 14-åringar

minst av allt är "rena" i tanken, så är det mycket svårare att säga emot påståendet att de är det, än önskan att de ska bli det.

Men du bör inte försöka att använda den här figuren också på mer avancerad nivå än den rent grammatiska.

Om du försvarar en idé, ett projekt eller en institution bör du alltid beskriva ett idealt, önskat tillstånd. Dina fiender kom-

mer som vanligt att skjuta in sig på reella brister. En sån debatt vinner du nästan alltid.

Avancerat modusbyte

Du, som fuskar genom avancerat modusbyte, kommer att stå för de goda nyheterna och, så gott som alltid, "en positiv människosyn". Kritikerna framstår som lömska sabbotörer då du troskyldigt redogör för dina höga mål och som trista cyniker då de försöker dra fram en massa smuts och kasta på ljusets riddarvakt. Vill de inte det goda? Tror de inte på människan?

Det var interna svårigheter som krossade Sovjetunionen. Det var inte den västliga kritiken. Ända in på 80-talet hade man tvärtom betydande propagandaförgångar till exempel i tredje världen. Alla sovjetiska problem, inklusive Stalin, berodde i de mån de alls funnits på djävulska intriger utifrån. I princip rådde där paradisiska förhållanden för proletariatet.

Skattereform

Omvänt pågår för ögonblicket i vårt eget land en lustig debatt om skattereformens välsignelser. Ingen av de förutspådda stimulanseffekterna har kommit, fiflet har ingalunda minskat, löneklyftorna växer, statsekonomi är i ruiner, arbetslösheten enorm, fattigdomen breder ut sig. Men i princip har refor-

men ändå varit en framgång. Om den inte kommit skulle det varit ännu värre. Och vi har det åtminstone i teorin bättre än vi tror att vi har det.

På det här sättet kan du också försvara utbildning i arbetsmarknadspolitik som inte har önskad effekt. Under min tid på AMU avbeställde man statistiken när det sket sig och angrep "människosynen" hos dem som frågade efter resultatet!

Värd

Utom de nämnda områdena har avancerad modusväxling en given användning inom psykologi, värd och rådgivning. Du kan florera i årtal som mystereapeut eller samlivsjournalist och rekommendera beteenden som i praktiken leder till nobben direkt eller skilsmässa. Du och dina offer vet ju att idéerna är moraliskt och teoretiskt välgrundade. Bara en cyniker vågar påstå att försiktighet ibland är bättre än total terapeutisk uppriktighet eller att tjejer säl-lan tänder på alltför känslolovande killar. Och cyniker vinner inga debatter!

Snällhetsterapi

Det är roligare att säga att människor blir snälla av vänligt bemötande än att lite sorgmodigt önska att det ändå vore så. Och i den mån du säljer något slags snällhetsterapi är det förstås väldigt lönsamt också.

Om du vill att människor ska kämpa till döds för någonting av dina idéer bör du således påstå att den redan är förverkligad eller kommer att bli det automatiskt utan deras hjälp. Alla vill hålla på en vinnare. Till priset av nästan vilka förluster som helst. Så är det.

GÖRAN HÄGG

Roande om Piraten

Om en roande debatt i Sydsvenska Dagbladet kring frågan om det går att spåra utslag av fascism hos Fritiof Nilsson Piraten, rapporterar Lars Westerberg.

Sydsvenska Dagbladet är en tidning med sinne för väsentligheter. En dag läser jag på första sidan att Fritiof Nilsson Piraten angräps från Alingsås. Sådant bör inte få föregå opåtal och tidningen låter Piraten-sällskapets ordförande, Helmer Lång, återupprätta Piratens ära.

Svensklärare

Angräpare är den socialdemokratiska riksdagskvinnan, Lena Klevenäs, tillika svensklärare. Än en gång påminns allmänheten om att Alingsås är en av förebilderna till Grönköping. Det är faktiskt sant.

Veckbladets mest kände skribent, Nils Hasselskog, debuterade med parodiska insändare i Alingsås Tidning och han tänkte alltid på hemstaden när han skrev om Grönköping. Men Lena Klevenäs är inte heller dålig. Hon har funnit fascism hos Fritiof Nilsson Piraten! Nils Galilei, den hemske stråtrövaren i Bombi Bitt, kräver nämligen av pojkarna att de skall

döda en neger och en jude. Detta gör huvudpersonen Eli något betänksam.

Detta är inte humor, menar Lena Klevenäs, utan snarast fascism. Boken kom ut på 30-talet och nu när det rasistiska våldet ökar blir boken till ytterlighet betänkelig, menar Klevenäs.

Helmer Lång svarar klokt att Nils Galilei ingalunda är sin författares språkrör. Dessa gräsligheter, liksom andra som författaren relaterar, säger inget om författarhållningen. Trots att Lena Klevenäs är svensklärare förefaller hon egendomligt aningslös.

Gängledare

Helmer Lång föreslår dock välvilligt att man kan ta Nils Galilei-gestalten som utgångspunkt för en diskussion om attraktionen hos brutala och demoniska gängledare. Men det är sant att Piratens objektiva berättarstil gör det svårt att veta något säkert om författarhållningen.

Och humor? Hemskehiten och svärten överväger hos Piraten, det är en skoningslös värld, som luktar blod och hedendom. Mitt i burleskeriet öppnar sig avgrunden. Ondskan och oförsonligheten är rå och hård. Det är ingen vacker värld. Om Piraten är humorist, måste man mena något annat med humor, än vänlig och harmlös munterhet. Ta detta med negern och juden. Är

det roligt? Jo, så länge man har den trygga förvisningen att det är en härresande överdrift. En mytoman drar till med något imponerande. Gräsligheten får avsedd effekt. Småpojkar ryser och tar den på allvar. Så långt har läsaren roligt.

Men är det roligt i en tid som sett småpojkar bli mördare? Kan man vara säker ens i den skoningslösa värld som är Piratens egen? Skrattet fastnar i halshalsen och avgrunden öppnar sig. Så nog är det bra att läsa vad som står i den klassiska litteraturen. Och inte bara vad man tror står där. Och man behöver inte vara överens med författaren, man behöver inte ens tycka om alla stora författare. Men det skadar inte att tänka efter. Så att man tolkar författaren rätt, innan man bestämmer sig för om man skall gilla eller ogilla.

Föregångare

Så man kan ta detta angrepp från Alingsås med ro. Det är lätt att tänka på något lantligt och inskränkt när man läser sådant, men Lena Klevenäs är snarare en alingsåsisk föregångare till Mona Sahlin. En ung, progressiv och duktig tjej. Här handlar det alltså snarare om progressiv beskäftighet än om gammaldags inskränkthet. Precis sådant som Hasselskog brukade driva med.

Lindströms kommentarer

LARS WESTERBERG

© Hans Lindström